

Magdalena Żerek

Biblioteka Publiczna Gminy Grodzisk Mazowiecki

m.zerek@biblioteka.grodzisk.pl

Biblioteka Publiczna Gminy Grodzisk Mazowiecki otwarta na czytelników

Streszczenie: Współczesna biblioteka jest przede wszystkim otwarta architektonicznie, pozwalając na dogodny dostęp do wszystkich jej zasobów. Otwartość biblioteki to również konieczność tworzenia jej oferty na podstawie diagnozy społecznej i społecznych konsultacji. Dziś biblioteka nie narzuca propozycji czytelnikom, ale stara się tworzyć taką ofertę, która wynika z ich potrzeb. Biblioteki otwarte są coraz częściej w dni wolne od pracy i szkoły, by każdy mógł swobodnie korzystać ze wszystkiego, co one oferują. Te formy otwartości doskonale pokazuje funkcjonowanie Biblioteki Publicznej Gminy Grodzisk Mazowiecki.

Słowa kluczowe: biblioteki, biblioteki publiczne, nowoczesne biblioteki, oferta biblioteczna, otwartość

Wprowadzenie

Dzisiaj nikt już nie ma wątpliwości, że współczesna biblioteka musi być przede wszystkim otwarta i dostępna dla czytelników. Mowa jest tutaj o otwartości architektonicznej, pozwalającej na jak najłatwiejsze korzystanie z oferty. Nie bez znaczenia jest również otwartość działań kulturalno-edukacyjnych, odpowiadających wszystkim grupom odbiorców – od małych dzieci po seniorów, niezależnie od ich potrzeb. Trzeba też wspomnieć o otwartości w ścisłym tego słowa znaczeniu – biblioteki powinny być otwarte wtedy, kiedy odbiorcy mają czas wolny, by korzystać z ich dobrodziejstw. Wszystkie z wymienionych form otwartości doskonale sprawdzają się w Bibliotece Publicznej Gminy Grodzisk Mazowiecki.

Otwartość architektoniczna

Otwartość architektoniczna biblioteki ma ogromny wpływ na korzystanie z oferty, z której przecież czerpią zróżnicowane grupy użytkowników – dzieci, młodzież, dorośli, osoby z niepełnosprawnościami i seniorzy. Przyjazna i otwarta przestrzeń zapewnia możliwość rozbu-
dzania i rozwijania zainteresowań, zdobywania potrzebnej wiedzy czy po prostu pomaga w codziennym życiu. Naturalną konsekwencją tworzenia takich przestrzeni jest budowanie więzi społecznych oraz tożsamości lokalnej. Biblioteka publiczna, jak np. Biblioteka Publiczna Gminy Grodzisk Mazowiecki, jest placówką, która nie ukierunkowuje się na jedną konkretną grupę czytelników, ani nie jest związana z jednym obszarem działalności społecznej. Ma być miejscem otwartym i dostępnym dla każdego, kto chce z niej skorzystać. Decydujące będą tutaj nowoczesna architektura oraz otoczenie przyjazne pod względem fizycznym i duchowym. Nieustająco mówi się też o bibliotece jako o trzecim miejscu, a więc o przestrzeni, w której spędza się czas wolny, wspólnie ze swoimi znajomymi, albo po prostu z innymi

członkami społeczności, w której się żyje. To spędzanie czasu w bibliotece jest ukierunkowane na dostęp do zbiorów i do najnowszych systemów informacyjnych. Natomiast pracujący w niej specjaliści są przewodnikami po tym wszystkim, co oferują placówki biblioteczne.

Kiedy przystępowano do projektowania grodziskiej biblioteki, uznano za konieczne optymalne zagospodarowanie całego potencjału przestrzennego. Brano pod uwagę zwłaszcza fakt sąsiedowności budynku biblioteki z Parkiem Skarbków. Projekt biblioteki miał oddawać piękno i potencjał przestrzeni w jakiej miała się ona znaleźć. Otaczająca ją zieleń, drzewa i rzeka warunkowały wygląd tego miejsca, które miało raczej wkomponowywać się w otoczenie niż w nim dominować. To natura dyktowała pomysły i kierunki poszukiwań w tworzeniu planu budynku oraz wybieraniu wykorzystanych materiałów. Oczywiście przy projektowaniu placówki nie bez znaczenia była jej dostępność dla ludzi także ze szczególnymi potrzebami. Celem projektantów było m.in. sprowokowanie czytelników, aby spędzili w tym miejscu jak najwięcej czasu. A kiedy już czytelnicy nasycą się tym, co oferuje biblioteka, są motywowani do przebywania poza jej obrębem – w parku lub znajdującej się w budynku ekologicznej, spójnie zaprojektowanej restauracji. W szklanych ścianach Mediateki odbijają się konary drzew, co sprawia wrażenie ich pomnożenia i przenikania się struktury budynku oraz otaczającej natury. Duże wrażenie robi na czytelnikach odwiedzających bibliotekę przebywanie w jej okolicy. Postać ludzka odbijająca się w lustrze ściany staje w otoczeniu magicznej, jakby zapraszającej do swojego tajemniczego wnętrza, przestrzeni. Jest ona odbiciem tego, co prawdziwe, ale przecież prawdziwe nie jest. To jest doskonała metafora świata, do którego zaprasza nas literatura. Nagle w oderwaniu od trudnej czasem codzienności stajemy się Alicją w Krainie Czarów albo bohaterami stojącymi przed bramą *Tajemniczego ogrodu*. Szklany budynek zaprasza nas do nieznanego uniwersum – świata, który kusi swoją niezwykłością. Co bardzo istotne, te duże przeszklenia pozwalają też podglądać, co dzieje się w danej chwili we wnętrzu Mediateki. Takie przyjrzenie się organizowanemu wydarzeniu z zewnątrz nie zmusza do uczestnictwa, ale z pewnością do tego zachęca. Pozostawia wolność wyboru. Jak otwarta furtka, przez którą można, ale nie trzeba przechodzić.

Budynek i to, co się w nim znajduje zostały ułożone według potrzeb odbiorców. Zanim powstała grodziska biblioteka odbyło się szereg konsultacji społecznych. Bibliotekarze i projektanci spotykali się z czytelnikami w każdym wieku. Brano pod uwagę różnorodność potrzeb i oczekiwań. Dzięki temu powstała innowacyjna przestrzeń, która nikogo nie ogranicza i pozwala na organizowanie w niej wydarzeń o różnorodnej tematyce, stylu czy wartości. Zaowocowało to tym, że budynek jest dostępny, wygodny oraz jak najbardziej bezpieczny dla odbiorców. Śmiało można też tę przestrzeń nazwać kreatywną, co uzyskano dzięki przesuwającym ścianom, przeszkleniom i podwieszanym panelom, które pozwalają na przeprojektowanie przestrzeni na bieżąco oraz dostosowywanie jej do aktualnych potrzeb. Dzięki temu można też w Mediatece organizować duże wydarzenia takie jak targi, festiwale czy koncerty, ale też kameralne spotkania dla kilku osób. Budynek ma dwie kondygnacje z wydzieloną antresolą. Na parterze znajdują się przestrzenie wielofunkcyjne – sala koncertowa, sala ogólna, pokój telewizyjny, sala fitness i przestronny hol. Na drugim piętrze znajdują się wypożyczalnie. Z kolei antresola została wyposażona w profesjonalny sprzęt nagraniowy i muzyczny, z którego korzystają zarówno amatorzy, jak i profesjonaliści.

W bibliotece znajdują się wypożyczalnia dla dorosłych, dzieci i młodzieży, sala z multimediami, boks interaktywny do zabaw dla małych dzieci, sala komputerowa, mała sala konferencyjna, sala cichej pracy, sala z nowymi technologiami Youmedia oraz przestrzeń biurowa. Niemal wszystkie z nich zostały przedzielone przeszkloniami, co wprowadza transparentność w działaniach biblioteki i możliwość obserwowania z zewnątrz organizowanych zajęć. Sama obserwacja najczęściej staje się zachętą do uczestnictwa. Dzięki tym przeszkleniom przestrzeń biblioteczna wydaje się większa i bardziej otwarta. Ściany zbudowane z ogromnych okien oraz zastosowanie świetlików w dachu pozwalają na nieustanne przenikanie do wnętrza naturalnego światła, co jest istotne także pod względem ergonomicznym. Ponadto widoczne przez szklane ściany konary drzew stają się integralnym elementem wystroju biblioteki. Oglądamy spektakl zmieniających się pór roku z wszystkimi ich walorami. Trudno opisać emocje, jakie wywołuje przebywanie w centrum natury i życia parku. To jest kolejne z tych rozwiązań sprawiających wrażenie obcowania ze światem fikcyjnym, w który wkraczamy sięgając po książkę.

Mówiąc o czytelnikach trzeba podkreślić to (i się tym chwalić), że każdego dnia grodziską bibliotekę główną odwiedza średnio 250 osób. To też jest ważny motyw tworzenia przestrzeni przyjaznych i sprzyjających odpoczynkowi. Wybór mebli, swobodny dostęp do półek z książkami, a także możliwość samodzielnego wypożyczania, to elementy, które sprawiają, że każdy czytelnik może decydować o tym, w jaki sposób i w jakim czasie chce korzystać z oferty biblioteki. Przebywając w jej przestrzeni warto przyrzeć się ustawieniu miękkich mebli. Znajdują się one na końcach półek z książkami, w centrum biblioteki oraz we wnękach okiennych. Takie umiejscowienie ich prowokuje do tego, aby choć na chwilę usiąść z książką, dłużej dokonywać wyborów literackich albo po prostu odpocząć w przyjemnym miejscu. Biblioteka zachęca do zatrzymania się, mimowolnego zapomnienia o codziennych trudach, zaczytania się i delectowania energią, jaką daje nam przestrzeń wypełniona książkami. Nie bez znaczenia dla tej chwili oddechu jest otaczająca czytelników zieleń w postaci okazałych roślin znajdujących się w wypożyczalni.

Poczucie otwartości wywołuje również design biblioteki, jej kolorystyka, oznaczenia, wykonany (po przeprowadzce do nowej siedziby) rebranding. W 2018 r., kiedy wypożyczalnia biblioteki głównej zostały przeniesione do Mediateki, opracowano nowe logo biblioteki i od samego początku istnienia w tym budynku we wszystkich projektach graficznych, na stronie internetowej i w mediach społecznościowych biblioteka posługuje się tymi samymi kolorami. Oznaczenia regałów i tablice informacyjne również są spójne graficznie i kolorystycznie, co sprawia, że przestrzeń wydaje się bezpieczna i wyciszająca. Nie ma nadmiaru bodźców kolorystycznych. Zaś wspomniane oznaczenia pozwalają na usprawnienie komunikacji z czytelnikami, którzy dzięki nim nie potrzebują już pomocy w odnajdywaniu potrzebnych im zasobów biblioteki. Mimo tego w grodziskiej bibliotece dba się o osobisty kontakt bibliotekarza i odbiorcy – tę więź pielęgnuje się zarówno w codziennych kontaktach w placówkach bibliotecznych, jak i w mediach społecznościowych. Każdego dnia pracownicy biblioteki dbają o wizerunek swojego miejsca pracy i swój własny, przyczyniając się do popularności biblioteki w mieście i w całej Polsce.

O otwartości w aspekcie dostosowania architektonicznego biblioteki do potrzeb czytelników świadczy niewątpliwie fakt, że jest jeszcze wiele takich miejsc w przestrzeni biblioteki, które nie zostały ostatecznie zaprojektowane i wyposażone. Nadal w fazie testów pozostaje hol biblioteki.

Poszukuje się wciąż najbardziej funkcjonalnych mebli i dodatkowych elementów, które pozwoliłyby na wprowadzenie jak największego komfortu użytkowników. Każdego dnia bibliotekarze pytają odbiorców o to, jak chcieliby, by to niedostatecznie jeszcze zagospodarowane miejsce zostało wyposażone. Konsultacje społeczne są jednym z podstawowych elementów projektowania grodzkiej biblioteki.

Il. 1. Wypożyczalnia dla Dorosłych i Młodzieży
Fot. Zasoby własne Biblioteki Publicznej Gminy Grodzisk Mazowiecki.

Oferta biblioteczna

Otwartość Biblioteki Publicznej Gminy Grodzisk Mazowiecki przejawia się także w tworzeniu oferty dla odbiorców. Nic tu nie dzieje się bez nich. Nim rozpocznie się w nowy sezon działań, odbywają się rozmowy z czytelnikami, przeprowadzane są badania ankietowe lub wywiady z zainteresowanymi osobami. Po zebraniu uwag i propozycji od czytelników, tworzony jest plan działania biblioteki. Odpowiedzią na takie potrzeby była z pewnością sala Youmedia. Jest to miejsce, w którym zgromadzone są nowe technologie takie jak bieżnia VR, drukarka 3D, roboty Photon i wiele innych urządzeń, które zwłaszcza młodym ludziom pozwalają na nabywanie wiedzy i nowych umiejętności. Dlatego tak istotne jest, żeby biblioteki inwestowały w nowe technologie, aby poszukiwały nowych grantów i projektów, które umożliwiają dofinansowanie takich urządzeń. One, podobnie jak nowoczesne wnętrza biblioteki, przyciągają młodych ludzi, wśród których przełamany jest stereotyp nudnej biblioteki z zakurzonymi półkami. Nowe technologie są też doskonałym pretekstem do tego, by zachęcać dzieci i młodzież do poszerzania wiedzy – np. z programowania czy robotyki – w książkach, które można wypożyczyć z biblioteki. To połączenie różnych mediów doskonale sprawdza się w upowszechnianiu czytelnictwa.

Kolejnym przykładem takiego połączenia i otwartości na potrzeby młodzieży, było wprowadzenie do księgozbioru mangi, cieszącej się dziś dużą popularnością. Komiks japoński przyciągnął do biblioteki nową grupę odbiorców, którzy nigdy wcześniej nie korzystali z jej zasob-

bów. Samo wprowadzenie mangi na biblioteczne półki nie wystarczyło bibliotekarzom z Grodziska Mazowieckiego. Aby upowszechnić czytelnictwo komiksów powstały projekty, w ramach których najwybitniejsi znawcy tej tematyki w Polsce dzielili się z odbiorcami swoją wiedzą. To z kolei sprawiło, że młodzież wyraziła chęć uczestnictwa w kursie rysowania mangi. Zainteresowanie tym działaniem przerosło wszelkie oczekiwania organizatorów, a sam kurs jest niezwykle wartościowym elementem oferty bibliotecznej. To znów prowadzi do zwiększenia się liczby wypożyczeń komiksów japońskich w bibliotece.

Biblioteka jest otwarta na młodych ludzi, co odzwierciedla się w organizacji wolontariatu młodzieżowego. W roku 2022 grupę wolontariuszy tworzy już 150 osób. Są to uczniowie starszych klas szkoły podstawowej i licealiści, którzy pomagają w pracach bibliotecznych, w organizacji spotkań autorskich i dużych wydarzeń. Są wśród nich osoby, które robią zdjęcia lub same prowadzą spotkania autorskie – pragną sprawdzić się w działaniach, w których nie mogliby uczestniczyć poza biblioteką. Wspólnie z bibliotekarzami tworzą ofertę biblioteczną – nie tylko dla siebie, bo pomagają również w realizacji tej, która jest zaplanowana dla odbiorców z innych grup wiekowych. Wolontariusze są ekspertami, którzy pomagają w tworzeniu księgozbioru dla młodzieży i to oni polecają bibliotekarzom książki do czytania.

W bibliotece organizowane są spotkania czytelnicze, które nie są tylko i wyłącznie rozmowami o literaturze wybranej dla młodzieży przez prowadzących bibliotekarzy. To bibliotekarze czytają polecane przez uczestników książki i później o nich razem dyskutują. W rozmowy włącza się również proponowane przez młodych ludzi filmy i seriale, często oparte na literaturze. Wspólnie z nimi również dorośli śledzą media społecznościowe, w których można znaleźć propozycje książkowe dla młodych osób. W bibliotece toczą się rozmowy o bestsellerach z BookToka – te książki są również kupowane do wypożyczalni. Tworzone są półki ekranizacji z Netflixu czy właśnie książek polecanych na TikToku. Aby zachęcić młodzież do czytania i odwiedzania biblioteki, bibliotekarze w Grodzisku Mazowieckim zrezygnowali z tradycyjnych metod pracy z odbiorcą, gdzie to dorośli byli osobami polecającymi książki. Dziś młodzież poleca sobie książki samodzielnie, czując się w bibliotece jak asystenci bibliotekarza. Ta samodzielność wyboru czytanych książek i poczucie, że jest się współtwórcą czegoś większego i wspólnego, a przy tym nie jest się lekceważonym i infantylizowanym, dają poczucie przynależności, tworzą więzi społeczne i sprawiają, że czuje się odpowiedzialność za podejmowane w bibliotece działania i decyzje. Liczba wolontariuszy oraz popularność literatury młodzieżowej w grodziskiej bibliotece potwierdzają, że taki sposób pracy z czytelnikami przynosi zamierzone efekty.

Istnienie w bibliotece wolontariatu jest jednym z ważniejszych elementów świadczących o jej otwartości na odbiorców. To też dowód na transparentność instytucji kultury, której działania powinny być widoczne dla wszystkich mieszkańców danej społeczności, „składających” się niejako na jej funkcjonowanie poprzez płacenie podatków. Wolontariusze uczestniczą w każdym z etapów działań bibliotecznych – od ich projektowania po realizację. Są najlepszymi ambasadorami grodziskiej biblioteki i świadkami, że działa ona w sposób jak najbardziej prawidłowy oraz otwarty na potrzeby środowiska, w którym istnieje.

Il. 2. Pierwsze spotkanie wolontariatu młodzieżowego w nowym roku szkolnym 2022/2023
Źródło: Zasoby własne biblioteki Publicznej Gminy Grodzisk Mazowiecki.

Biblioteka mobilna

Pomimo tego, że nowy budynek Mediateki jest tak nowoczesną i funkcjonalną przestrzenią, grodziska biblioteka nie zamyka się tylko w jej ścianach. Ze swoją ofertą dociera także do tych, którzy nigdy wcześniej w niej nie byli uznając, że jest ona przeznaczona tylko dla miłośników książek. Latem 2022 r. po raz pierwszy w przestrzeni miasta, przy stawach Walczewskiego, stanęła Letnia Biblioteka, która miała zachęcić osoby nieczytające do skorzystania z zasobów miejskiej ksiąźnicy. Prócz wypożyczania książek, wokół biblioteki organizowane były spotkania autorskie, duże wydarzenia okołoczytelnicze i animacje dla dzieci. W organizacji wszystkich tych działań pomagali wolontariusze. Co szczególnie ważne, Letnia Biblioteka zagospodarowała czas wolny mieszkańców Grodziska Mazowieckiego w sobotę i niedzielę. Oferta ta cieszyła się dużym powodzeniem, co pokazuje wzrastającą tendencję do korzystania z usług bibliotecznych, zwłaszcza w czasie wolnym od pracy i szkoły, a więc także w weekendy i święta. Warto dodać, że w Letniej Bibliotece odbiorcy zyskali też informację o tym, co dzieje się w innych placówkach biblioteki. Letnia Biblioteka stała się nowym miejscem promocji działań bibliotecznych. I dlatego będzie funkcjonować również latem 2023 r.

Dziś w Grodzisku Mazowieckim poszukuje się nowych form dotarcia do odbiorców oferty bibliotecznej, także tych nieczytających. Marzeniem bibliotekarzy jest powstanie bibliobusa. W czasach kryzysu finansowego znalezienie funduszy na zrealizowanie tego przedsięwzięcia nie jest łatwe. Dla kreatywnego bibliotekarstwa nie jest to jednak przeszkoda. Właśnie ruszył projekt Mobilnej Biblioteki, polegający na docieraniu bibliotekarzy do czytelników mieszkających w małych miejscowościach i na wsiach. Działania czytelnicze i animacyjne odbywają się we współpracy ze świetlicami wiejskimi. W wybranych przez społeczność wiejską dniach i godzinach bibliotekarz dowozi książki do wypożyczenia oraz umawia się na działania animacyjne. Jest to kolejna forma dotarcia do tych, którzy być może nigdy nie zdecydowaliby się na

wizytę w Mediatece. Dzięki Mobilnej Bibliotece poza książkami przekazywane są informacje o działaniach biblioteki, zachęcające ich do zorganizowania wycieczki do Grodziska Mazowieckiego. Aby jak najwięcej osób mogło skorzystać z tej oferty, do biblioteki głównej są zapraszane koła gospodyń wiejskich, a także fundacje i stowarzyszenia działające w małych miejscowościach. Podczas takich wizyt ustalane są potrzeby odbiorców oraz zasady działania Mobilnej Biblioteki w danej miejscowości.

Il. 3. Spotkanie autorskie w Letniej Bibliotece

Źródło: Zasoby własne Biblioteki Publicznej Gminy Grodzisk Mazowiecki.

Biblioteka w Grodzisku Mazowieckim jest otwarta w każdą sobotę, co pozwala pracującym odbiorcom jej oferty na skorzystanie z zasobów biblioteki w dniu wolnym od pracy. Bibliotekarze biorą udział we wszystkich wydarzeniach miejskich organizowanych przez Ośrodek Kultury w Grodzisku Mazowieckim czy Urząd Miasta. Biblioteka współpracuje z funkcjonującymi w gminie stowarzyszeniami i fundacjami, odpowiada także na ich potrzeby. One również mają swój głos w tworzeniu oferty bibliotecznej. Wszystkie z tych działań sprawiają, że grodziska biblioteka jest postrzegana przez czytelników jako podstawowe miejsce integracji i spędzania czasu wolnego w mieście. Ogromnym osiągnięciem biblioteki wydaje się fakt, że młodzież określa ją jako centrum działań społecznych w gminie. Pokazały to przeprowadzone badania, w których uczestniczyli młodzi ludzie korzystający z oferty biblioteki. Co jest szczególnie satysfakcjonujące dla całego środowiska bibliotekarskiego, to fakt, że nastąpiły czasy, kiedy w Grodzisku Mazowieckim nie funkcjonuje już stereotyp biblioteki i bibliotekarza, jaki istniał dotychczas wśród starszego pokolenia Polaków – biblioteka jest postrzegana jako miejsce nowoczesne i innowacyjne z kreatywnymi oraz aktywnymi pracownikami.